

De bloemen van Mimi Orlando

— | | —

Mario Desiati

De bloemen van Mimì Orlando

Roman

Vertaald door
Liesbeth Dillo

Cossee
Amsterdam

— | | —

Oorspronkelijke titel *Ternitti*
© 2011 Mario Desiati
en Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., Milano
Nederlandse vertaling © 2014 Liesbeth Dillo
en Uitgeverij Cossee bv, Amsterdam
Omslagbeeld Ullstein Bild
Omslag Marry van Baar
Typografie binnenwerk Perfect Service, Schoonhoven
Druk Ten Brink, Meppel

ISBN 978 90 5936 449 3 | NUR 302

Voor de vrouwen van de Via Pio x11

For they are my people, and I will have returned to them
and to the love of my mother.

John Fante

Snijd mijn aderen open
en maak het bloed tot bloemen
voor mijn kleine meisje.

Stefano Coppola

1975
Het huis van glas

Haar voorouders hadden hun leven gewijd aan het zoeken naar een veilige plek. Iedereen heeft baat bij een voorvader die zo'n plek heeft gevonden en daar zijn holletje heeft gevestigd. Een toevluchtsoord waar je kunt wachten tot er betere tijden aanbreken, tot de wind gaat liggen, de lucht minder koud wordt, of je kinderen groot zijn en voor je kunnen zorgen of je oogleden kunnen sluiten. Of gewoon een schuilplaats waar je rustig kunt gaan slapen.

Domenica Orlando, door iedereen Mimì genoemd, leerde dat al vlug.

Mimì was vernoemd naar de moedige heilige Domenica die in bordelen had moeten wonen, voor de wilde dieren werd gegooid en gemarteld en uiteindelijk onthoofd werd. Ze werd altijd met een zwaard en een lichtkrans afgebeeld.

De Orlando's woonden niet ver van het stadje Scorrano, dat elk jaar in de eerste twee weken van juli vol overgave de verering van zijn beschermheilige vierde met een uitbundige zee van licht, de grootste en meest luisterrijke feestverlichting van heel Europa: verlichte siergevels, paviljoens, zuilengangen en decoraties zorgden ervoor dat het kleine centrum er al van verre uitzag als een koepel van schitterend, oogverblindend licht.

De ouders van Domenica kwamen 's avonds met de laatste boemeltrein naar het stadje toe en bleven er de hele nacht luisteren naar de orkesten die elkaar onder de gelakte houten baldakijnen afwisselden. 's Ochtends, na de mis,

stapten ze weer in een boemeltje, naar Gagliano, dat nu gevuld was met de heerlijke geuren van zoetigheden, gesuikerde amandelen, lavendelboekjes en gedroogde olijftakken. Ze waren nog helemaal verblind door het feest.

In de zomer van 1960 beleefde het pasgehuwde paar Orlando, Antonio en Rosanna, een van de mooiste nachten van hun leven. Ze hadden eerst op het aansteken van de feestverlichting gewacht en toen de hele nacht rondgewandeld in afwachting van het klokgelui bij zonsopgang dat de plechtige kerkdienst zou aankondigen. Ze hadden lang zitten praten onder de hemel van Scorrano, alle contouren werden iets opgelicht door de kunstverlichting van de aan de heilige opgedragen bogen en zuilengangen. In een weide naast een trullo hadden ze naar de poorten van het stadje zitten kijken, naar de loodrechte lijnen van de gevels en de donkere mensenmenigte. Zongebruind door de buitenlucht en glanzend door de lichtjes van de heilige Domenica omhelsden ze elkaar. Rosanna's handen tastten naar het gezicht van Antonio, ze streelde zijn wangen met de knokkels van haar vingers om zijn dichte baard te voelen, en ze zoenden elkaar.

Zo kwam Mimi.

Mimi noemde haar puberteit 'de tijd in het huis van glas'.

Van achter een dunne, beslagen ruit waarop ze graag strepen trok met haar vingertoppen, zag ze het lot van de komende maanden aankomen. Een in het zwart geklede man liep over het veld, zijn rubberlaarzen zakten weg in de aarde. Buiten kondigden ratelende donderslagen een zomerse onweersbui aan. De bliksemstralen daalden neer op de horizon van Rio, waar kleine boerenakkers lagen. Mimi had altijd in een stulp tussen de olijfbomen en molslavelden gewoond, maar ze had nog nooit zo'n loodgrijze lucht gezien, met zoveel bliksemflitsen, dunne lijnen als de fijne vertakkingen van een zenuw of de rode, draadvormige bloedvaten en spieren zoals die in een biologieboek staan. Terwijl de hagel zachtjes op het dak begon te tikken, stapte de in het zwart geklede man in een zoetige stankvlaag het huis binnen, zo'n landlucht die in je kleren gaat zitten en die door vochtigheid ontaardt in de geur van rotte kersen. Het was haar vader, en met een ernstig gezicht kondigde hij aan: 'Morgen is jullie laatste schooldag, we gaan naar Zwitserland.'

Mimi had al besloten dat ze ook die ochtend niet naar school zou gaan. Ze wilde sowieso nooit gaan en ze zou het ondraaglijk en onredelijk vinden om die laatste keer op eens wel te gaan. Haar vader en moeder zouden bij zonsopgang op het land gaan werken, en dan hun olijven naar de pers op de Piazza Santa Sofia brengen.

Een paar kilometer van hun huis lagen de rotsachtige kust van Serra, de trullo's, de vijgencactussen en de rotspunten. De hele zomer had ze in haar eentje rondgezworven rond de puntige stenen van Scalamacio en Funnuvoiere, de twee rotsachtige baaien van het stadje. Ze huppelde

er op blote voeten heen, als een lenig zeedier, een zwerfkat, een wilde lynx. Wie haar op een zonnige dag zocht, wist dat hij haar op een rotspunt in de zeelucht zou vinden, met haar armen om haar knieën geslagen en de geur van zout in haar haren.

Die herfstochtend, ver van de zomer verwijderd, voerde Mimì een korte innerlijke strijd, heel even maar, en wist toen wat haar te doen stond.

Ze liep naar de voordeur, legde haar hand op de ruit, duwde de deur zachtjes open en zei haar ouders gedag. Na een lang, gespannen moment smeed ze de deur weer dicht, zo hard als ze kon. Er klonk een dreun, de sponning kraakte, maar toen keerde de ochtendstilte terug in huis.

Over het grind van de landweg kwam de bus aanrijden die de kinderen in Tricase naar school bracht. Met sputterende motor bleef hij staan. Soms stapten er drie kinderen in, maar die ochtend waren het er twee.

Mimì had wel gedag gezegd en de voordeur dichtgedaan, maar ze was niet naar buiten gegaan.

Even had ze de snijdende kou van de zeelucht en de noordwestenwind gevoeld en was toen weer achter de deur gaan staan, met ingehouden adem en haar oren gespist op ieder geluid dat anders was dan normaal.

Haar ouders zaten aan een boerenontbijt van brood en gedroogde tomaten. Het was acht uur, ze hadden er al drie uur werken op zitten en genoten nu van een paar minuten rust. Ze waren bekaf, maar tevreden. Van opzij zag Mimì haar vader met een groot stuk brood tegen zijn borst, het leek wel een dier dat op het punt stond geofferd te worden. Met een mes, een oude dolk met afgebroken lemmet, maakte hij dunne sneden van het harde brood, en door de inspanning zwollen de aderen in zijn nek op.

Mimì ging naar de slaapkamer, waar haar broer nog lag te slapen. Ze liep gebogen door het gewicht van de school-

tas, knoopte haar lange, vilten winterjas waarin ze niet goed kon bewegen open, hurkte neer bij de poten van het bed, schoof een paar dozen met lappen stof opzij en kroop onder het bed, waarna ze de dozen zorgvuldig weer op hun plaats zette zodat ze goed verstopt zat, ze lag er bijna onder begraven.

En ze wachtte.

Ze ademde zachtjes, om geen geluid te maken, terwijl ze tegen de muur aan lag; haar moeder kwam de kamer binnen om Biagino wakker te maken. Door een kier tussen de dozen kon Mimì haar blote enkels recht uit de klompen zien steken. Haar moeder stond daar hooguit een minuut, maar voor Mimì leek het wel een eeuwigheid.

Even later rolde Biagino uit bed. Zijn ogen zaten nog vol slaap, zijn zwarte krullenbos zag eruit als een omgekeerd vogelnestje en zijn gezicht was bleek als een eierschaal. Biagino wist dat Mimì onder het bed lag en ging op zijn hurken zitten om haar te kunnen zien.

‘Ga je weer niet naar school vandaag?’

‘Hou je mond, Biagino,’ klonk Mimì’s stem gesmoord van achter de dozen.

‘Wat krijg ik van je als ik het aan niemand vertel?’

‘Een muntje voor het tafelvoetbal.’

‘Tegen wie moet ik dan spelen?’

‘Tegen mij.’

‘Ik speel niet tegen meisjes.’

‘Dan krijg je twee muntjes. Als je je mond maar houdt, Biagino.’

De hele ochtend bleef ze daar, gehuld in het zwijgen dat ze van haar broertje had gekocht, weggedoken in haar schuilplaats, als een gewonde vogel die beschutting had gevonden tegen de buitenwereld. Ze zat daar vaak, om niet naar school of catechisatie te hoeven, om uit de buurt te blijven van de jongens die aan haar lange zwarte haren trok-

ken en van haar roddelende klasgenootjes die niets begrepen van haar eenzame buien en eigenaardigheden – zoals blootsvoets over de rotsen van Serra rennen, naar het hoogste punt klimmen en dan met een handstandsprong van de platte rots duiken die de ‘trampoline’ werd genoemd, iets voor jongens eigenlijk.

Mimì Orlando was een meisje dat haar dagen ver van iedereen vandaan doorbracht. Ze was trots en fier, ook al waren haar ouders landarbeiders, en ging gekleed in lange, tuniekachtige jurken, zelfbedachte creaties gemaakt van de mousseline die ze in huis vond.

‘Dat kind heeft een hoop fantasie, dat is niet meer normaal; ze praat altijd in zichzelf; ze is gek of van de duvel bezeten.’ Zo werd er over haar gesproken.

In haar nog korte leven had Mimì maar één keer het gevoel gehad dat iemand haar echt begreep: het was een forse kerel met een blozend gezicht, een gebroken witte flanelen broek, een vuurrode koetsiersjas, een witte halsdoek en een strooien hoed. Hij had op een orgeltje gespeeld in de zon, voor de bouwput op het plein waar de nieuwe kerk in aanbouw was. Als roze spinnen ontlokten zijn handen melodieën aan het instrument, en zijn ogen met kraaienvoetjes speurden zo nu en dan de menigte af op zoek naar een bereidwillige gever. Mimì was tien, ze ging helemaal vooraan staan, voelde hoe haar voetzolen haar ertoe aanzetten pasjes te improviseren en begon in haar eentje te dansen. Het was zondag en de oude dametjes die in fluweel gewikkeld aan de wandel waren, keken naar de muzikant. Het hele stadje bleef vol bewondering maar op afstand, vanaf de stoep, naar de vreemdeling kijken. Hij kwam niet uit Tricase en misschien was hij niet eens Italiaans, maar romantische muziek maken kon hij als geen ander.

Toen hij ophield met spelen en Mimì met dansen, gaf hij haar een turkooizen ring: ‘Om je te beschermen, omdat

er zowel grootsheid als tragiek in je schuilt.' Mimì begreep niets van zijn woorden. Zo meeslepend en helder als de muziek was geweest, zo verwarrend was de overhandiging van de ring. Maar sindsdien dacht Mimì, elke keer als ze zich anders voelde dan de mensen om zich heen, haar dorpsgenoten of leeftijdsgenootjes, aan dat magische moment toen zij was uitverkoren door de buitenlandse muzikant.

Een oude, al jaren leegstaande glasfabriek was het eerste onderkomen van de familie Orlando in Zwitserland. Nooit hadden degenen die de fabriek ontwierpen, bouwden of erin werkten, zich kunnen voorstellen wat het later zou worden: een long die pulseerde door het komen en gaan van mensen.

Inmiddels werd de fabriek al meer dan twintig jaar gebruikt als opvang voor Italiaanse immigranten die nergens anders terechtkonden. Het gebouw stond aan het einde van een onverharde weg op de uitloper van een kleine berg, als een kubus van afgebroken blokken en grote, uitgesleten kieren. De ruimtes waren bezaaid met glasscherven die nog uit de donkere hoeken van de oude fabriek tevoorschijn waren gekomen. In de enige fabriekshal waren wanden van triplex en plaatstaal opgetrokken, het hoge plafond van tin en asbest bood weerstand tegen winterse sneeuw en de lange, eindeloze regenbuien waarmee de nachten gepaard gingen. Het bood weerstand tegen hagel, tegen wind, tegen alles eigenlijk, of bijna alles, want tegen kou was het niet bestand. Die kwam gewoon binnen en hechtte zich geniepig aan alle voorwerpen. Die kou van de dingen was het moeilijkst te verdragen. De kou van de bedden, van de dekens en van de stoelen, en de kou van de eerste slok melk die hard en hobbelig als een bergsteen door je keel naar beneden gleed.

Mimì noemde dit de jaren van glas, omdat de persoonlijke levens van de mensen om Mimì heen van glas waren, omdat alles om haar heen van glas was. Doorzichtig en onbeschut, zonder plek om te schuilen.

Voor Mimì had alles desondanks een zweem van avontuur. Tijdens de reis met de boemeltrein vol gezinnen had

ze een bidsnoertje in de hand gehouden. Maar ze was eerder in gedachten verzonken geweest dan in gebed.

In Bari was ze verbijsterd door de hoeveelheid koffers van een familie die ze niet kende. Het meest van alles ver-rasten haar de mensen die de gang overspoelden: ze waren net als zij, als schildpadden droegen ze hun leven op hun rug, in reusachtige dozen en bol staande koffers.

Het waren er zes, twee volwassen mannen, broers wellicht, een vrouw en drie kinderen. Ze waren mager alsof ze ondervoed waren en keken achterdochtig naar de Orlando's, die op hun beurt zo terugkeken. In Bari had een paar jaar eerder cholera geheerst en moeder Rosanna drukte Mimì dan ook op het hart bij de vreemdelingen uit de buurt te blijven.

De treinreis vond ze een feest, het was als Kerstmis op het spoor: iedereen was erbij, haar vader en moeder, haar broer, haar tante en haar neven en nichten. De provisie-manden werden opengemaakt en ze aten zacht, dun brood waar ze zongedroogde gele tomaatjes op smeerden. De tienjarige Biagino, een en al kattenkwaad en uitzinnig gekrijs, holde door de gangen van de trein en bracht de naar kerosine stinkende coupés in rep en roer.

Eenmaal op het station in Zürich dacht Mimì dat ze nog nooit ergens was geweest waar het zo groot was, en jaren later kon ze zich nog herinneren dat ze zich had afgevraagd: Wat nu? waarop iemand had gezegd: 'Governo helpt jullie wel een handje.' Een wonder, alsof haar gedachten waren gelezen.

Er hing een geur van ijzer en rook in de lucht, een lange sliert van mannen en vrouwen duwde overvolle bagagewagentjes vooruit en het leek alsof ze een muur omver moesten werpen van mensen die op de perrons stonden te wachten. Opnieuw had Mimì het gevoel dat ze een wonder meemaakte toen de sliert reizigers, samengeperst op

de perrons en uiterst langzaam voortbewegend, plots verdween in de mensenmuur waarin ook de Orlando's even later als in mist opgingen.

Oom Peppe stond op hen te wachten. Hij was een maand eerder aangekomen en had een heel goedkoop onderkomen gevonden: 'Het kan beter, maar het is fatsoenlijk wonen.'

'Komen jullie uit Lecce?' Op spottende toon en in verkeerd uitgesproken dialect was dit de eerste zin die de Orlando's bij hun aankomst in het huis van glas hoorden.

'Jullie boffen, jullie blijven maar een paar dagen in dit huis. Zelf heb ik hier een jaar gewoond en ik was bijna altijd alleen,' zei een man met een rimpelig gezicht, een enkele, bungelende voortand en een paar grijze haren die over zijn kale kop heen waren gekamd.

Governo – uit Lucanië – wees nieuwelingen de weg en stak de huur in zijn eigen zak.

Hij leidde de Orlando's rond in hun eerste woning aan de andere kant van de roze Alpen. Ze liepen achter hem aan met hun ogen op steeltjes. Het was pas eind oktober maar al zo koud als hartje winter, aan hun ruwe wollen dassen hadden ze niet genoeg, en de hoop minder arm te worden leek ook ineens zo breekbaar als glas.

Wat zou Mimì zich herinneren van die ochtend ver van zee?

Haar voeten zwommen in plastic laarzen, de rubber zolen piepten op de oneffen vloer van de oude fabriek; dat gepiep onder haar voeten was haar eerste indruk van het nieuwe huis. De veldbedden stonden in de keurige, rechte lijnen van een vierkant opgesteld, elke kleine eenheid was afgeschermd door wanden die talloze kleine kamertjes vormden, waarin evenveel Domenica's en evenveel Orlando's hun nieuwe leven waren begonnen.

De familie Orlando kwam terecht in de hoek die be-

stemd was voor de mensen uit Lecce. Dat waren er een stuk of twintig, nog minstens drie families, en ze kwamen allemaal uit de Kaap, uit Corsano, Acquarica, Salve en Presicce.

De hal van het huis van glas was volgens een strikte geografische ordening ingedeeld: Sicilianen, Campaniërs, Sardijnen, Lucaniërs en Apuliërs. Een warrige weergave van de Italiaanse laars.

De Calabrezen lagen eruit, op een nacht hadden ze een vuur gestookt van stoelen tegen de kou en de opvang met vlammen en rook gevuld. Een aantal vrouwen had het brandje met dekens gedoofd en met de bakken regenwater die overal op de grond stonden geblust, maar toch waren veel mensen door de rook vergiftigd. De punt van de laars werd ontruimd. Governo had besloten dat alle streekgenoten zouden boeten voor de fout van die paar onverantwoordelijken. Misschien werd Governo daarom wel Governo genoemd, of misschien omdat hij de eerste Italiaan was geweest die in de zogenoemde *ternitti* was komen werken.

Ternitti was een verbastering van het woord eterniet en een verzamelnaam geworden voor de fabrieken waarin met asbestcement gewerkt werd; op de Kaap, het uiterste puntje van de hak van de Italiaanse laars, was ternitti ook synoniem geworden voor dak, dakpan, cement en allerlei materiaal dat op bouwplaatsen werd gebruikt, ook als het geen asbest was.

Zijn pionierswerk had Governo zowel nadelen als voordelen opgeleverd. Hij was getekend voor het leven alsof hij een oorlog had meegemaakt, alsof de geur van buskruit aan zijn lichaam kleefde. Dat waren de resten crocidoliet die hij al tien jaar lang elke dag met een vork in zakken schepte. Het voordeel was dat hij elke centimeter, elke persoon en elke procedure kende in dat stukje Italië buiten Italië.

‘Hier is ’t een beetje krap, maar straks krijgen jullie een huis van de fabriek.’

‘Een groot huis?’ vroeg Salvatore, het zoontje van oom Peppe.

‘Een houten huis vlak bij de ternitti, klein, maar warm.’

Mimì sloeg er geen acht op dat Governo’s stem oversloeg toen hij het bijvoeglijk naamwoord ‘warm’ uitsprak.

Het huis van glas was Mimì’s thuis voor de komende winter en de kou vergezelde haar als een vonnis. De kou drong in haar botten, veroorzaakte brandwonden op de rug van haar handen en maakte dat haar tenen openbarstten als rijpe vruchten. Op haar neus kreeg ze koubulten, kleine, gelige bloedblaasjes, waardoor ze moeilijk kon ademen. Haar moeder Rosanna had stukwerk als naaister, zoals veel vrouwen in de glasfabriek; Mimì hielp haar met het leggen van zomen, en met het verwelkomen van de mannen als die thuishkwamen uit de asbestfabriek. Jaren later zou Mimì aan die tijd van glas terugdenken als een oertijd, waarin de mannen op jacht gingen, op een primitieve jacht waarbij ze elke dag meer verwondingen opliepen door weer een krab van een wild dier, alleen waren dit verwondingen die niemand kon zien: ze waren van het asbest, een spoor in het vlees dat het membraam van de ingewanden blootlegde.

Mimì had een heerlijke, lange zomer gehad voor ze emigreerde. In de ijskoude nachten en eindeloze middagen flitsten als uit een onbereikbaar hiernamaals herinneringen door haar hoofd aan de warme, puntige rotsen van Serra en Tricase Porto, en aan de zalige geur, de weelderige balsem van de middagzee.

Iedereen die in de glasfabriek woonde, werkte in de asbestfabriek, ook twee jongens van negentien die net een jaar militaire dienst achter de rug hadden; een van hen had een plekje veroverd in het hart van Mimì. Elke dag zag ze hem voorbijkomen in de zee van gebogen hoofden bij de ingang van de glasfabriek. Hij was de donkerste van allemaal, met de huid van een oosterse prins, hij liep voor haar

langs, als een zwarte moerbeï tussen de rode moerbeien, zijn blik dwaalde door de ruimtes van het grote huis, maar zij was nog klein, ze had wel gelijkmatige trekken, maar was nog te jong en onuitgesproken om door een jongen gezien te worden, toegetakeld als ze was door de koubul-ten en gehuld in lompen om geen lichaamswarmte te verliezen. 'Kijk naar me,' smeekte ze, maar zijn ogen gingen langs haar heen.

's Nachts deelde Mimì een bed met Rosanna en de mooiste momenten van de dag waren vaak die vlak voordat ze insliep, wanneer de krachtige, warme adem van haar moeder, die haar gloeiend heet leek, als een woestijnwind haar gezicht streedde. In het holst van de nacht, als hun kleding was verschoven doordat ze in hun slaap lagen te woelen, voelde Mimì vaak de warme, blote huid van haar moeders benen tegen haar eigen ontblote enkels. Dat stukje warme huid, van een bekend lichaam dat ze voorheen nooit gevoeld had, verscheen in die winterse nachten triomferend aan de horizon van de alledaagsheid. Dat stukje huid deed in haar het gevoel ontwaken dat ze ergens bij hoorde, al wist ze niet waar dat precies vandaan kwam. Maar de dochter te zijn van dat stukje warme huid gaf haar een gevoel van veiligheid.

Rosanna had nog steeds de charme van toen ze twintig was, een charme die tot uitdrukking kwam in haar manier van bewegen en in de mimiek van haar lange, hoekige gezicht waarmee ze leek op de heiligen die de muren van de Sofiakerk opluisterden: grote gezichten en kleine lichamen, met mooie, stralende trekken in een lichte temperatekening op de gipsen en natuurstenen muren.

's Avonds kwam er steevast veel bier tevoorschijn. Dat was makkelijk te krijgen in de winkels bij de fabriek in de buurt, het was goedkoop en de mannen dronken het 'om weer op krachten te komen'. Het werd in koperen pullen

geschonken, waar bij wijze van avondeten brood in werd gesopt; voor de kinderen was er in water geweekt brood met zeezout.

Als het donker werd, gingen de Orlando's aan tafel zitten. Ze spraken nauwelijks maar luisterden aandachtig; de hemel van de fabriekshal weerkaatste stemmen uit alle hoeken van Italië, de muren van plaatstaal en triplex zorgden voor kuisheid in de reusachtige, stampvolle open ruimte, maar voor meer ook niet. In hun eigen stilte vingen ze zinnen op van hun burens uit Lecce, maar ook zinnen in vreemde dialecten, met hier en daar een verstaanbaar woord. De Orlando's wisselden blikken van begrip, verstandhouding en instemming uit. Zo verliepen hun avonden, af en toe een gefluisterde opmerking en verder luisteren naar wat er in de andere 'huishoudens' werd verteld: een geweldpleging op de transportband, een misverstand in de winkel waar het eten werd gekocht, een kruidenier die zijn deuren had gesloten, nieuwelingen uit Italië, een groepje Italiaanse jongens dat uit een café was gezet omdat ze te luid hadden gepraat. De Orlando's stonden bekend als schuchter en verlegen, vanwege hun zwijgzame aard en doordat ze niet vertrouwelijk met vreemden omgingen.

Soms kwam er ergens een mandfles wijn vandaan. Een glazen fles met rode wijndrab die het glas een zwarte gloed gaf alsof er inkt overheen was gespoeld. Als Antonio Orlando had gedronken van die wijn, die vol en dik was zoals de wijnen van de oude Romeinen, nam hij Rosanna apart en fluisterde in haar oor. Alles viel dan stil, de ogen van de kinderen waren op hun ouders gericht, maar de andere blikken gingen omhoog en volgden de onzichtbare bewegingen van de nachtinsecten, nachtvlinders der discretie.

In het zwakke licht van de zoemende lampen drukte Mimì's vader een blozende Rosanna tegen zijn borst en kustte haar, waarna Mimì 's nachts in plaats van met het

warme lichaam van haar moeder met het onrustige, afstandelijke lijf van Biagino in bed lag.

Iedereen sliep behalve Mimì, die naar de gejaagde ademhaling van haar vader luisterde en in een onbekend hoekje van haar geest een onverklaarbaar gevoel van onbehagen gewaarwerd.

De voorspelling van Governo kwam niet uit en de dagen in de glasfabriek werden maanden. Stevig ingepakt in een broek van zwaar katoen en een lange trui, met haar handen op haar rug om zich een houding te geven, stond Mimì te kijken naar de jongens die uit de fabriek terugkwamen en te wachten op het moment dat ze door haar eerste onbeantwoorde liefde zou worden gezien. Op een dag stond ook Governo in die lange rij van mannen met rode gezichten en vochtige ogen alsof ze gehuild hadden. Als hij opdook waren er veranderingen op komst: er kwamen nieuwe gezinnen bij of mensen gingen weg. Waarheen, dat wist niemand.

Er waren al maanden voorbijgegaan en de Orlando's hadden zich erbij neergelegd dat ze nog langer op het houten droomhuis waarover Governo had gesproken zouden moeten wachten.

Mimì ontmoette zijn sluwe ogen. Ze wilde iets zeggen, maar keek naar de grond.

'Kijk 'ns op, Mimì, jij wordt nog een knappe meid als je groot bent...'

Mimì werd rood en ging rechtop staan, alsof ze in de houding sprong, maar ze ontweek zijn schaamteloze blik.

'Wat is er? Bang voor een complimentje? Wen er maar aan, Mimì, later krijg je er een heleboel.'

Terwijl iedereen zijn plaats in zijn eigen, kleine ruimte van de glasfabriek al had ingenomen, kwam Governo naar haar toe; op de achtergrond klonk geschreeuw, als een

roofdier sloop Governo dichterbij, tot op een meter afstand en Mimì begreep niet of er nu dreiging in zijn beweging school of slechts onschuldige mannelijke arrogantie.

Nu was Governo nog maar een paar centimeter bij Mimì's gezicht vandaan, zijn enorme kop zag er kolossaal uit; er steeg een bittere lucht op uit zijn kleren, jaren later zou ze erachter komen dat het de geur van het blauwe asbest was dat Governo al een decennium lang met zich mee naar huis nam. Mimì voelde geen kracht meer in haar benen, alsof die aan de grond zaten vastgeschroefd, ze zou willen vluchten, maar haar lichaam gaf geen gehoor. Governo stak een vinger uit en legde die onder haar kin, vol afgrijzen voelde Mimì hoe ruw en koud zijn vinger was, ze sloot haar ogen en hoorde Governo zachtjes zeggen: 'Je bent ook lekker flink, meestal rennen ze weg als ik dichterbij kom... Zo lelijk ben ik nou ook weer niet... Je wordt ook een moedige vrouw als je groot bent.'